

Vaqif YUSİFLİ,
filologiya elmləri doktoru

Təranə Məmmədin yeni şeirlər və hekayələr kitabındakı yazılar haqqında rəyimi oxucularla bölüşmək istərdim. Həyat eşqi və sevgi həyəcanları ilə dolu olan bu yazılar mənə zərif bir çiçəyin üzünü günəşə boyanmağını xatırlatdı. Təranə xanımın şeirlərində də, hekayələrində də tez-tez çiçək obrazı ilə qarşılaşaram. Bu çiçək zərifliyin, saflığın müjəssiməsidir. İnsanların içində də ürəyi, hiss və duyğuları çiçəklənən, həyatını sevgisiz, məhəbbət-tiz təsəvvür eləməyən Leylilər, Məcnunlar, Kərəmlər olur.

"Xoşbəxtlik nə rəngdədir görəsən? Yəqin ki, çoxumuz onu rəngarəng görürük. Əlvan. Yeni xoşbəxtliyin onsuz da rəngi yoxdur, ancaq xəyalımızda canlandırma bilirik o rəngləri. Bəlkə elə ağ, ya qara rəngdədir xoşbəxtlik? Amma çox istəyirəm görüm o xoşbəxtliyi".

"Xoşbəxtliyin rəngi" hekayəsindəki Bəyaz belə düşünür və o, öz xoşbəxtliyini, məhəbbətini arayırdı. Gülləri sevən, amma əlində gül tutan kişiləri sevməyən Bəyaz günlərin birində Siyahla qarşılaşır. Elə birinci görüşdə hiss edir ki, onun səadəti, xoşbəxtliyi uzaqda deyil, yaxındadır. Sonra "Sadə, gözəl, sevincli, kədərli-Bəyazlı və Siyahlı bir ailə yaratdıq".

Təranə xanımın təsvir elədiyi qəhrəmanlar segi sınaqlarından keçir, ya xoşbəxt olurlar, ya hansınınsa vəfasızlığı ucundan ayrılıq küləkləri əsir. Amma illər keçir, ilk məhəbbət unudulmur. "İlk məhəbbət" hekayəsinin qəhrəmanları kimi.

Təranə xanımın hekayələrində məhəbbətin ali bir hiss olduğunu, insanın bütün varlığına hakim kəsildiyini təsvir edən lövhələr saysız-hesabsızdır. "Çiçəyim" hekayəsinin qəhrəmanı Arif müəllim bir il əvvəl həyat yoldaşını itirib və bu itki onun həyat tərziini dəyişir, nostalji hisslər ona rahatlıq vermir, tez-tez ağır və üzücü xatirələrə dalır. "Yenə boş otaqlar, yalnız xatirələr. Tək bir içki sakit edib unudurdu dərddən ona". Ancaq günlərin birində Sevdaya rast gəlir. O Sevdaya ki, vaxtilə Arifə vurulmuşdu. Amma Arif Sevdanın onu sevdiyini bilmirdi. Nəhayət, Sevda ona anladır ki, heç kimi sevməyib, onun məhəbbətiylə yaşayıb. Amma gecdir. Arif ağır xəstəlikdən sonra dünyasını dəyişir.

Onun hekayələrində hadisələr çox sürətlə cərəyan edir. Amma bunu müəllifə irad tutmaq olmaz. Çünki Təranə xanım artıq tərərütatlara yol vermir.

Təranə xanım bir neçə hekayəsində simvolik - rəmzi obrazlara müraciət edir. Çiçək obrazı kimi bulud, yağış, qatar obrazları ilə də qarşılaşırıq və bu obrazlar insan taleyi ilə bağlıdır. Kiçik həcmli "Gecikən qatar" hekayəsini götürək. "Qatarlar hamısı gecikir. Amma bunu bir qatarın için-

dəkiler, bir də qatarı gözləyənlər bilir. Qalanlar üçün isə qatarlar gəlir və gəlir. Heç kim onların nə vaxt gəlib, nə vaxt getdiyinə fikir vermir". Qatar - bu hekayədə insanın ümidinə, inamına işarədir.

"O, gözəl qadındır. Bəlkə də çoxlarından gözəldir. Lakin tale onu min sınağa çəkib tükəndirmişdi. Bu gün o, buraları, bu sakit zülməti tərək edib getməyi qərara almışdı. Qatarla. Qatar onu çox uzaqlara aparacaqdı". Bəlkə də onun xoşbəxtliyi qatarın onu aparacağı uzaq mənzildə imiş. Amma yolu keçəndə qəzaya düşür. "Ömür də bir anda bitdi. Ölüm də bir anda gəldi. Qatar gəldi. Ancaq gecikdi. Qatarlar həmişə gecikir".

Təranə xanım hekayələrin süjetini çox vaxt gözlənilməz hadisələr əsasında qurur. Bir də görürsən ki, cavanlıqda bir-birini sevən gənclər bir də qocalanda, yaşa dolanda rastlaşırlar. Sən demə, onların içində, varlı-

həbbəti onu tərək eləmir. Hekayə Rəsul adlı bir qocanın dilindən söylənir. "Eh, xatirələr, xatirələr... Dəlicesinə sevdik bir-birimizi. Elə bildirdim ki, həyat yalnız onunla başlayır və onunla bitir. Bu, gözəl bir məhəbbət idi". Amma iki gəncin sevdası baş tutmur. Rəsul sevmədiyi bir qızla ailə həyatı qurur.

Parkdə bir balaca oğlan uşağını görür. Bu uşağın da adı Rəsuldur. Birdən arxadan bir səs eşidir: "Rəsul". Sanki dünya başına fırlandı. Bu, onun səsi idi. İllər ayrılığından sonra... Mən üzümü çevirib getdim. O, quruyub qalmışdı. Nəvəsinə mənim adıma qoyan, ömrü boyu məni dəli kimi sevən, lakin məni başqasıyla əvəz edən qadına dönmə bilməzdim".

Təranə Məmmədin bütün hekayələrinin qəhrəmanları həyatı sevir və bu sevgi onları ömrünün sonlarına qədər tərək etmir. Hətta uğursuzluğa düşər olanda da... "Həyat eşqi solğun gözə-

lik qəhrəmanı böyük inam hissi ilə deyir ki: "Atəşin azaltma sevən ürəyin, Qoy belə qalsın". Bütün sevgi şeirlərindən bir xətt keçir: "Əgər sevirənsən". Bu sevgi yolunda "Dəli olmaq istəyirəm" etirafı da gözəl səslənir..

Təranə Mahmudun gözəl qoşmaları var. Bu qoşmaları oxuyanda xalq poeziyamızın, heca vəznli şeirimizin ən gözəl nümunələrini xatırlayırıq və müəllifin şeirimizin ənənələri ilə nəfəs aldığımızı hiss edirik. Bu qoşmalar müasir bədii tənqidin işartılarıdır. Necə deyirlər, "köhnə havalarda" təzə notlar səslənir.

**Çəkilib kənara tənha söyütdək,
Hardan aldın küskün xəyalı, könlüm?
Keçir göz önündən günlərin tək-tək,
Kövrəlmə, gəl ovut bu halı könlüm.**

**Gecələr qovrulub, erkən oyandı,
İçindən odlanıb, içindən yandı.**

HƏYAT EŞQİ, SEVGİ HƏYƏCANLARI

ğında o məhəbbət hələ də yaşayırmış. Bu mənada Təranə xanımın bir çox hekayələrinin adını deyib "Yaşayan məhəbbət" də qoymaq olar. Cəmi bir neçə cümlədən, iki abzasdan ibarət "Təsadüfən" hekayəsi (əslində bunu kiçik esse də adlandırmaq olar) azı bir böyük hekayə, ya povest üçün material ola bilərdi. Baxın: "Onlar oteldə təsadüfən görüşdülər. Hər ikisi ailəli istirahət edirdi. Dəlicesinə vuruldular bir-birilərinə. Ancaq açmadılar ürəklərini. Bərk yağış yağırıdı o gün.

O yağışlı gün cəmi bir saat söhbət edib ayrıldılar. İllər sevgini söndürə bilmədi. Tənha məzarın üstündə qara paltarlı bir qadın ağlayır.., yenə təsadüfən görüşmək ümidiylə".

Onun hekayələrinin bir qisminə isə "Unudulmayan məhəbbət" adını verərdik. Bu baxımdan "Məhəbbət hekayəsi" haqqında ayrıca söz açmaq olar. Təranə xanım sanki müasir Leyli və Məcnun hekayəsi yaradıb. "Bir məhəbbət hekayəsi yaşanıb bu kənddə. İllər öncə. Təmiz, toxunulmaz, iki gəncin ürəyini parçalayan bir məhəbbət hekayəsi". Bu kənd məktəbinə cavan bir müəllim gəlir. Və bu müəllim İlahə adlı şagirdinə vurulub. Bu hiss qarşılıqlıdır. "İlahənin ilk məhəbbəti idi bu müəllim". Amma bu iki gəncin məhəbbəti qarşısında maneələr durur və onlar bu maneələri dəf edə bilmirlər. "Bu iki gəncin sevgisi mövcud qanunlara zidd idi". İllər keçir. Amma nə o müəllimin, nə də İlahənin qəlbindəki məhəbbət unudulmur.

"Hərdən bura iki oğlulla bərabər bir gözəl qadın gəlir. O, oxuduğu məktəbi heç unutmur. Hərdən isə qonşu rayondan bir yaşlı, saçları ağappaq bir müəllim nəvələrini gətirir bu məktəbə. Hərdən isə bu iki insan təsadüfən görüşür, bir-birinə dərdsərlərini danışirlar".

"Unudulmayan məhəbbət" silsiləsindən bir hekayə də təsirlidir. Bu hekayədə müəllif belə bir fikri təlqin edir ki, insan qocalanda da cavanlıq mə-

lər" - diqqət edin, iki bir-birinə zidd anlayışdı bunlar. Amma müəllif burada həyat eşqini, insanın yaşamaq yanğısını qüvvətli bir istək kimi nəzərə çarpdırır. "Həyat, yaşamaq çox əziyyətli olsa da, hamı ömrün ətəyindən bərk yapışır. Yaşamaq hissi heç zaman ölmür insanda. Nə qədər çətinlik çəksek də, həyatımızdan şikayətlənsək də, yenə əlimizi Allaha uzadıb əzizlərimizə sağlamlıq diləyirik ki, çox yaşasınlar". Hekayənin qəhrəmanı Riyad ölümcül xəstədir. Xərçəng xəstəliyinə tutulub. Ölümündən sonra onun gözləri rəsmə köçür. Həyat eşqilə yaşayan solğun gözlər.

Təranə xanımın bütün hekayələri haqqında bir yazıda söhbət açmaq qeyri-mümkündür. Amma "Tavat xalaya məktub" hekayəsindən söz açmasam, insafsızlıq olar. "Salam, ay Laçının Həcəri adını hələ illər öncə qazanmış qadın!" - hekayə bu müraciətlə başlayır. Laçın əldən gedib, işğal olunub. Tavat xala isə çoxdan dünyasını dəyişib. Sağ qalsaydı, Laçının yoxluğuna dözmə bilməzdi. Tavat xala son dərəcə milli bir qadındır. O hələ Laçın işğal olunmamışdan çöhrəmizi, duzumuzu bizimlə yarı bölən ermənilərin hiylələrindən xəbərdar idi.

Təranə xanımın hekayələrinin hamısının lirik səciyyəli olduğunu qeyd edək.

Bu hekayələr tez oxunur, dili səlis və rəvandır. Hissləri oyadır, hərəkətə gətirir. Qoy həmişə belə olsun!

Təranə Məmmədin şeirləri də sanki onun hekayələrinin davamıdır. Bu şeirlərin də əsas mövzusu məhəbbətdir, sevgidir. İnsanı ucaldan məhəbbətin tərənnumü.

**Nə bəmdə yerim var, nə zildə varam,
Kamantək titrəyi, neytək ağlaram.
Mən tütək səsinin həzin əksiyəm,
Özüm öz qəlbimin tərənəsiyəm.**

Təranə Məmməd elə öz qəlbinin tərənələrini dilə gətirir. Dünyada əbədi məhəbbətin varlığına inanır. Onun

**Mənim dərdlərimi dərdlərin sandın,
Uca dağ vüqarlı, bələli könlüm.**

**Sirlər ocağısan, küskünsən, lalsan,
Ölərəm bircə gün, mən sənsiz qalsam.
Səyyadın əlindən qaçmış maralsan,
Köksündən vurulan yaralı könlüm!**

**Göynəkl bir sazsan, simlərin tarım
Din ki, cuşa gəlsin kamanım, tarım,
Dərdinə, qəminə qoy içdən varım,
Durma sarı simdən aralı, könlüm.**

Onun şeirlərində mahniyə, şərqiyyə münasib mətnlər var. Yəni bu şeirləri hər hansı bəstəkar musiqi dilində səsləndirə bilər. Baxın:

**Həm alışıq, həm də söndük,
Bu yolda min cəfa gördük,
Ayrılıq son qərar olmuş,
Sevgimizin sonu yoxmuş...**

**Hər xatirə min xəyalı,
Biz ayrıldıq, sevgi qaldı,
Sənlə mənəm unudulmuş,
Sevgininə sonu yoxmuş.**

Elə güman eləməyin ki, Təranə Məmməd ancaq sevgi şairidir. Yox, həyatda, cəmiyyətdə, insan münasibətlərində hər şey onu düşündürür. Və bu istedadlı xanım haqqında söhbətimi mənim də ürəyimdən keçən bir arzuyla bitirmək istəyirəm. O arzumu Təranə Məmməd belə ifadə edib:

**Gözəl Qarabağda Cıdır düzüm var,
Onu vəsf etməyə min bir sözüm var.
Gəlin, o düzləri yenə seyr edək,
Bir yerdə gedək!**

**Gözüm Qarabağda, qədim Şuşada,
Vətən dərdi çətin məni yaşada.
Xarı bülbülümə gəlin, baş çəkək,
Bir yerdə gedək!**

**Qəlbimdə vətənsiz bir ürək vurur,
Qarabağ uğrunda döyüşüm durur.
Ay el igidləri, gəlin birləşək!
Bu qanlı döyüşə
Bir yerdə gedək!**